

Mira Menac-Mihalić
Filozofski fakultet
Odsjek za kroatistiku
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
mmenac@ffzg.hr

IZ KAJKAVSKE FRAZELOGIJE

U radu se proučava kajkavska frazeologija na temelju prikupljanja kajkavskih, čakavskih i štokavskih frazema u stotinjak hrvatskih punktova prema posebno izrađenim upitnicima i u slobodnom razgovoru s ispitanicima u sklopu rada na projektu *Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije* i u suradnji s nekoliko generacija studenata Kroatistike Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

0. U okviru projekta *Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije* prikupljaju se kajkavski, čakavski i štokavski frazemi u stotinjak hrvatskih punktova prema posebno izrađenim upitnicima i u slobodnom razgovoru s ispitanicima. Za istraživanje kajkavske frazeologije proučeni su frazemi iz pedesetak kajkavskih punktova.

I. Kajkavski dijalektni frazemi po svom sastavu i strukturi u bitnom se ne razlikuju od frazema standardnoga jezika. U kajkavskoj dijalektnoj frazeologiji nalazimo internacionalne frazeme, frazeme karakteristične za grupu jezika, za cijeli hrvatski jezični sustav ili za njegov dio.

I.1. Internacionalni frazemi potvrđeni su i u drugim (europskim ili svjetskim) sustavima.

I.1.1. Najčešće su to frazemi vezani uz Bibliju ili uz vjerske tekstove:

čekati da *komu* mana padne z neba // čekati manu z neba = čekati čudo, čekati da se što dogodi samo od sebe, pasivno očekivati pomoć: *Čekaš*

mânu z nêba (Kloštar Podravski). *Nêmrêš sâmo čekâti mânu z nêba, i sâm nêkej podûzmi* (Podravske Sesvete). *Čokoti manu s nabo* (Rinkovec). *Nemreš samo mano čekati ka puadne z neba* (Vrhovljan).

mučiti se kak Kristuš {na križu} = jako se mučiti, teško raditi: *Mučimo se kaj Kristuš* (Brezje). *Mučim se kâk Krîstuš na krîžu* (Podravske Sesvete).

neverni (neveruvani) Toma (Tomaš, Tomo) = osoba koja nikomu ne vjeruje: *Tak si kak neverovani Toma* (Brezje). *Neveruvani Tomaš* (Oborovo). *Nevierni Tomo* (Rinkovec). *Neverni Toma* (Samobor). *Nêmoj biti kâk nêveruvâni Tomâš* (Podravske Sesvete). *Nêvêrni Tôma* (Virje). *Poslušaj kěj ti pripovêdam, nâj biti kak nêveruvâni Tôma (Tomâš)* (Vrbovec). *Tak si kaj neveruvoani Tumoâš* (Vrhovljan).

živeti kak Metuzalem = 1. dugo živjeti: *Živi dugo kâk Mețûzalem* (Kloštar Podravski); 2. osamljeno živjeti: *Osâmļen žîvê kô Matuzâlëm* (Podravske Sesvete).

I.1.2. Među kajkavskim frazemima mogu se naći frazemi nastali općepoznatim asocijacijama iz svakodnevnog života:

čez (na) jeno vuho nuter (vnuter, nutri), {a} čez (na) drugo vun = ne čuje tko ono što ne želi čuti, ne opterećuje se tko čime, ignorira što, brzo zaboravlja što: *Na jeno vuho nutri, na drugo pa vun* (Brezje). *Na jeno vuho nuter, na drugo vun* (Donja Dubrava). *Oan nike ne pazi – na jedno vuhe notre, a na druge vun* (Ivanec). *Na jene vuve neter na druge van* (Oborovo). *Na jêno vâho nôteř, na drûgo vûn* (Peteranec). *A kâj se buš sâd opteršivâla, čez jêno vûvo vnôteř, čez drûgo vûn* (Podravske Sesvete). *Čez jadne veuhe nutru, čez dreuge vun* (Rinkovec). *Na jeno uho nutra, na drugo van* (Samobor). *Na jêno vûho vnôteř, a na drûgo vûn* (Virje). *Nâj pône ô tom misļiti kěj si čûla: čes jêne vûhe nôteř, čes drûge vûn* (Vrbovec). *Si ti čûla kěj je ôna se govoriła ô tem ļudem? – Mêne je se jêne, čes jêne vûhe nôteř, čes drûge vûn* (Vrbovec).

reći (skresati) v lice komu kaj = otvoreno, bez sustezanja reći komu što; izvrijeđati koga: *Skresati nekomu nekaj v lice* (Brezje). *Se je bom skresala v lice* (Ivanec). *Skrêsal mu je se v lice* (Kloštar Podravski). *Rači v ljeice* (Rinkovec). *Se mu bum skresala v lice* (Samobor). *Sê mu bum skrêšâla v lice* (Podravske Sesvete). *Skrêsal mu je se v lice* (Podravske Sesvete). *Jêdva sem čekâla da je se skrêšem v lice* (Vrbovec).

vreden kak čmela = jako vrijedan, radišan: *Vriedni je ko čmela* (Ivanec). *Vrêden je kâk čmêla* (Kloštar Podravski). *Vrêden kâj čmêla* (Peteranec).

Vrieden ko čmalo (Rinkovec). *Vrieden ko ččla* (Veleškovec). *Vrēdēn je kāk čmēla* (Virje). *Vrēdēn jē kāk ččla* (Vrbovec). *Vrejden kaj čmjeala* (Vrhovljan).

I.1.3. Internacionalni frazemi u kajkavskom mogu biti potaknuti povijesnim asocijacijama:

otkriti / otkrivati Ameriku = reći / govoriti, otkriti / otkrivati ono što je svima poznato: *Vej si otkril Ameriku!* (Ivanec). *Věč sàko znà, a òn jē tēk sàđ òtkril Amēriku* (Podravske Sesvete). *Òtkril si Amēriku, pa tēļevīzor jē pokvārjēn vēč dvā dāņē* (Vrbovec).

I.2. Među kajkavskim frazemima nalazimo one koji su karakteristični za cijelo hrvatsko područje:¹

živjeti (uživati) kao bubreg u loju = dobro, bogato živjeti, uživati u blagostanju: *Užīvaš kāk būbrēk vu lōju* (Bakovčice). *Živi kaj bubreg v loju* (Brezje). *Živi kaj bubreg v loju* (Donja Dubrava). *Živi ko bubreg v loju* (Ivanec). *Živiš kô būbrēg v lōju* (Kloštar Podravski). *Živiš ko būbrēk v lōju* (Križevci). *Živēti kaj būbrēk v lōju* (Peteranec). *Živiš kaj būbrēk v lōju!* (Veliki Raščani). *Živi ko bubreg v luuju* (Rinkovec). *Živi kak bubrig u loju* (Samobor). *Živē kāk būbrēg v lōju* (Podravske Sesvete). *Živi ko bubreg v loju* (Veleškovec). *Živēti kāk būbrēk v lōju* (Virje). *Bàš nēga brīga za kēj, živi kak būbrēk v lōju* (Vrbovec). *Živij kaj bubrek v lojo* (Vrhovljan). *Živi kak bubreg v loju* (Zabok).

Živiš ka bubrig u loju (Grebaštica). *Živiš kaj bubreg u loju* (Sinac). *Živin ka bubrig u loju* (Trogir). *Òn žīve kâ būbrīg u lōju, pūna mu je kūča svēga* (Split).

Ka ružno joj – živi ka bubrig u loju (Brnaze). *Živi ko bubrig u loju* (Čišla). *Živi ka bubrig u loju* (Donje Pazarište). *Živi ko (ki) bubrig u loju* (Dobrinče). *Živi ki bubrīg u loju* (Gala). *Živiš, kažeš, ko bubrig u loju!* (Gospić). *Živi ko bubrig u loju* (Lovreć, Opuzen). *Živi ki bubrīg u loju* (Otok). *Živi ki bubrig u loju* (Primorski Dolac). *Uvik je živijo ki bubrig u loju* (Sinj). *Živi ka bubrīg u loju* (Šibenik).

I.3. Neki od kajkavskih frazema karakteristični su za dio hrvatskog područja

Možemo promatrati frazeme koji povezuju dva naša narječja (takvih je primjera malo), npr. potvrđeni su u kajkavskom i štokavskom:

¹ U ovom je odjeljku natuknica zapisana na hrvatskom standardnom jeziku, a nakon značenja navode se najprije kajkavski, a zatim čakavski i štokavski primjeri frazema.

držati se (stati) kak mila Gera = držati se ukočeno, umišljeno, nepristupačno: *Drži se kaj mila Gera* (Brezje). *Drži se kaj mila Gera* (Varaždin). *Držiš se kak mila Gera* (Vinica). *Stojiš kaj mijla Gjeara, geni se malo!* (Vrhovljan).

Drži se ko mila Gera (Đakovo). *Stojiš ko mila Gera* (Lipovljani). *Drži se ko mila Gera* (Vrpolje kod Đakova).

viriti (gledeti, žmirkati) kak miš (mišek) z mekin (mele i sl.) = viriti odnekud (uglavnom se odnosi na dijete kad viri ispod pokrivača): *Gledi kak miš z mekin* (Samobor). *Gledi kak miš z mele* (Sv. Martin). *Žmirka kak mišek z mele* (Brdovec).

Viriš ko miš iz posija (Lipovljani, Podravska Slatina, Ramanovci, Žabnica). *Viri ko miš iz mekiña* (Osijek).

Nalazimo frazeme karakteristične za jedno – kajkavsko narječje:

dobiti dreka na šibici (palički) = ne dobiti ništa: *Buš dōbil drēka na šibīci* (Podravske Sesvete). *Boš dōbil drēka na palički* (Virje). *Sāme se vēšēli, būš dōbil drēk na šibīce!* (Vrbovec). *Dobil je drek na šibici* (Zagreb).

drek na šibici = ništa; što bezvrijedno: *Drēk na šībici* (Križevci). *Drēk na šībice* (Veliki Raščani). *Čūdo ot pēči, drēk na šibīci* (Podravske Sesvete). *To ti je drek na šibici* (Zagreb).

I.4. Posebno su zanimljivi lokalizmi, potvrđeni samo u jednom govoru ili u nekoliko bliskih govora:

biti kaj k čemu = vrijediti, biti u snazi; dobro izgledati: *Dōk sēm još kāj k čēmu* (Kloštar Podravski). *Dōk sēm bīl kāj k čēmu, sēm mōgēl dēlāti* (Podravske Sesvete). *Prije je jōš i bila kēj k čēmu, āle sāda višē nē za niš* (Vrbovec).

iti k ceste = graditi kuću blizu glavne prometnice: *Si mladi denes ideju k ceste* (Veleškovec).

primiti koga za gege i hititi koga na mažarske brege = /prijetnja nekome tko je dosadan/: *Primēm tē za gege i hitim tē na mažarskē brege* (Zasadbreg).

sedem feli kolača, a sī {z} zeļem (z makom, z vaļankami) = puno svega, a ničega vrijednoga, sve je isto i podjednako loše: *Gazdarīca je dēla nā stol sēdēm fēli kolāča, a sī zēļom* (Podravske Sesvete). *Īma sēdēm fēli kolāča, a sī z vāļankāmi* (Podravske Sesvete).

šuderati kak bajsarov maček dok je išel vu pepelnak srat = držati se mudro: *Študêraš kâj bâjsarof mâček dok je išel vu pepelnâk srât* (Bakovčice).

vijati se kak kača v trínu = mučiti se, biti izložen velikim tegobama: *Vîjaš sê kâk kâča f trînu* (Podravske Sesvete).

zaletavati se kak žurek = biti ratoboran: *Zaletâvaš sê kâk žûrek* (Kloštar Podravski). *Kâk žurêk se zaletâvaš* (Virje).

zden kak kača = vrlo hladan: *Zdêni si kâk kâča* (Bakovčice).

II. U dijalektološkoj literaturi, kad se promatra više različitih govora, frazemskim se inačicama ne smatraju samo one međusobno zamjenjive u kontekstu, nego i varijacije u različitim mjesnim govorima koje se značenjski (i slikovno) podudaraju s komponentom u kanonskom obliku, nastale zbog različitih fonoloških, morfoloških, tvorbenih, sintaksnih i leksičkih karakteristika pojedinih govora. Tako se u pojedinim kajkavskim govorima uočavaju fonološke, morfološke, tvorbene, sintaksne i leksičke inačice.

II.1. Na primjeru frazema **celi {Božji / bogovetni / dragi} den / cele dneve** (‘cijeloga dana, sve vrijeme, stalno’) možemo pratiti, između ostalih varijacija, **fonološke** inačice s obzirom na različit refleks jera u leksemu *den* i sl:

Celi Božji den dela (Brezje). *Cieli bogovetni dien* (Ivanec). *Cêli Bôžji dân nêkej zanovêčêš* (Kloštar). *Delam po cele Božje dane* (Oborovo). *Cieļi Buožji dien* (Rinkovec). *Ceļi Božji den* (Donja Dubrava). *Dêlati cêli Bôžji dên* (Peteranec). *Celi Delam celi Boži dan i niš nis napravil* (Samobor). *Dêla cêli Bôžji dên, a ništ nê naprâvi* (Sesvete). *Radi celi celcati dan* (Varaždin). *Čekâla ga jê cêļi Bôži dân* (Vrbovec). *Cieli buguvetni / buoži dan* (Veleškovec). *Ceļi baužji djean* (Vrhovljan).

II.2. Na primjeru frazema **prešla (dišla) baba s kolači** (‘prekasno je za što, propala je stvar, propuštena je prilika’) mogu se pratiti **morfološke** inačice s obzirom na instrumental množine imenice:

Dišla baba s kuloči (Brezje). *Dišla baba s kolači* (Donja Dubrava). *Prešla baba s kolači* (Ivanec). *Prêšla bâba s kolâčima* (Kloštar). *Prêšla bâba s kolâči* (Križevci). *Prošla baba s kolačmi* (Oborovo). *Prêšla bâba s kôļâči* (Peteranec). *Edešlo ja bobo s keloči* (Rinkovec). *Prešla baba s kolači* (Samobor). *Nêmrêm ti jâ sâđ nîkam, prêšla bâba s kolâčê, stâra sêm* (Sesvete). *Prêšla baba s kulači* (Veleškovec). *Prêšla bâba s kolâči* (Veliki Raščani). *Prêšla bâba s kolâči* (Virje). *Jâ višê nê vîdim hêkļati, prêšla bâba s kolâči* (Vrbovec).

II.3. Na primjeru frazema **delati se blesaf (bedast)** (‘pretvarati se da ne razumije, ne zna itd., glumiti nerazumijevanje’) mogu se pratiti **morfološko-sintaksne** inačice u vezi s uporabom određenog odnosno neodređenog pridjeva:

određeni pridjev: *Kaj se delaš blesavi?* (Brezje). *Ništa nê štěl čüti, držal se ję kak bęđasti* (Vrbovec).

neodređeni pridjev: *Diela se blesaf* (Ivanec). *Dęla se bęđast* (Kloštar). *A kaj se držiš tak blesaf* (Oborovo). *Käj se prãviš bęđast?* (Peteranec). *Nãjlęžę se ję napraviti bęđast pa tę niko ništ nę pita* (Sesvete). *Kaj se delaš blesaf* (Zabok).

II.4. Na primjeru frazema **obečati / obečavati brda (brege) i doline (dole)** (‘obečati / obečavati svašta, ono što se neće ispuniti, obečati / obečavati nemoguće’) mogu se pratiti **tvorbene** inačice s obzirom na lekseme dol / dolina:

Obečava brda i doli (Ivanec). *Ti sãmo obečãvaš břda i doľiņę* (Kloštar). *Kaj ti je obečal brda i doline* (Oborovo). *Obečãval mu ję břda i doľiņę* (Sesvete). *Obečal nam je brda i doline* (Varaždin). *Obečãti břda i doľiņę* (Virje). *Lãķę ję on nę obečãl břda i doľiņę* (Vrbovec). *Brege i daule nam ubečuavle* (Vrhovljan).

II.5. Na primjeru frazema **Bogu za hrptom (pleči, ležima)** (‘vrlo daleko’) mogu se promatrati **leksičke** inačice hrbet / pleča / leža:

Bogu za hrptom (Brezje). *Boagu za hrptom* (Ivanec). *Bõgu za plęči (plęčę)* (Peteranec). *Bogu za ležima* (Varaždin). *Bogu za plęči* (Veleškovec). *Bogu za hrptom* (Vrhovljan).

III. U kajkavskoj frazeologiji postoji bogata frazeološka *antonimija*, *sinonimija* i *višeznačnost*.

III.1. Sinonimija i antonimija

Kao primjer sinonimnih frazema promotrit ćemo istoznačnice i bliskoznačnice u značenju ‘nizak, malen’, a kao primjer njima antonimnih frazema – one u značenju ‘visok, velik’.

nizak, malen	visok, velik
<p>mali kak štoplin: <i>Muži ja ko štoplin</i> (Rinkovec)</p> <p>visoki meter i žilet (šumska jagoda, veter): <i>Visoki je meter i žilet</i> (Ivanec). <i>Visoki je meter i šumska jagoda</i> (Ivanec). <i>Visoki je meter i veter</i> (Ivanec).</p> <p>visoki kak konopla: <i>Visok kak konopla</i> (Oborovo).</p>	<p>dobro je ko pognojil (zalieval) koga: <i>Dobru su ga pugnujili (zalievali)</i> (Vinica).</p> <p>{visoki} kak bandera (gora, hrast, lojtra): <i>Visoki je kaj bandera</i> (Brezje). <i>Visoki je kaj hrost</i> (Brezje). <i>Višok je kàk lójtra</i> (Kloštar Podravske). <i>Čovjek ko gòra</i> (Podravske Sesevete). <i>Bil je kàk gòra</i> (Podravske Sesevete). <i>Děčko ko gòra</i> (Podravske Sesevete). <i>Višok kàk bandèra</i> (Podravske Sesevete). <i>Visoka ko lojtra</i> (Varaždin mladi). <i>Onà je kàk lójtra</i> (Virje).</p>

III.3. Višeznačnost

Relativno su česti frazemi s *dva* značenja, a oni s *tri* značenja sasvim su rijetki.

a) Frazemi s dva značenja:

plivati kak Budroščani po hajdini = 1. ne znati plivati: *Plivaš kàk Budroščani po hajdine* (Bakovčice).; 2. biti jako pijan: *So se napili pàk so po (h)ajdini plivàli kàk Budroščani* (Podravske Sesevete).

šteti zvrči jarca = 1. biti jako nestrpljiv: *Požuri se mào, bu zvrgeļ jârca* (Sesevete). *Štel je zvrči jârca kàj me nê bilo tàk duĝo* (Sesevete).; 2. jako se ljutiti: *Štel je zvrči jarca koa sum adišla* (Ivanec). *Štel je zvrči jârca kàj sem otišla* (Sesevete). *Štela je zvrči jârca dok sem tô rëkla* (Sesevete).

deti (nateknuti / natikati, nanositi, nabijati) na nos komu kaj = 1. predbaciti / predbacivati, zamjeriti / zamjerati *komu što*: *Kaj mi to stolno na nos nabijaš?* (Brezje). *Natëknol mi je na nôs* (Sesevete). *Sàkej mu natičej na nôs* (Sesevete).; 2. podastrijeti / podastirati, napraviti / raditi *što komu*: *Sej ti môram na nôs dëti (nanositi)* (Sesevete). *Nàvek je môram se na nôs natëknuti, niš nëmre sãma* (Vrbovec).

b) Rijetki su frazemi s tri značenja:

kak da je ko opal Ciganki z torbe = 1. neuredan, prljav: *Zglêda kòda da je Cigãnki s tōrbê òpal* (Sesevete).; 2. nepoželjan: *Tàk me držiš kàk da*

šem opàla Cigâнки s tōrbê, kâk da nîšt nê vrêdim (Sesvete).; 3. snala-
žljiv, spretan, vragoljast, živahan, zločest: *Žiy jê kâk da jê òpal Cigâнки
s tōrbê* (Sesvete).

IV. Dijalektna je kajkavska frazeologija otvorenoga tipa koja se obnavlja
novim jedinicama, između ostalog i *posuđivanjem*.

IV.1. Germanizmi

imeti knedlu (knedlina) v grlu = ne dolaziti do riječi od neugodnosti: *Imaš
knedlu v grlu* (Varaždin). *Meti knedlina v gouto* (Vrhovljan).

pregutnuti knedlina = doživjeti neugodnost: *Pregùtnol jê knêdlišna* (Se-
svete).

pun je kufer komu koga / čega = dosta je *komu koga / čega*: *Pun mi je ku-
fer sega* (Brezje). *Pon mi je kufer sega* (Donja Dubrava). *Poni mi je ku-
fer sega* (Ivanec). *Več mi je poni kufer sega* (Ivanec). *Pùn mu jê kùfêr
sêga* (Kloštar). *Pùn mi te je kùfêr* (Križevci). *Pun mi je kufer tebe i tvoji
zmišlavanja* (Oborovo). *Pun mi ja kufer sago* (Rinkovec). *Pun mi je ku-
fer svega* (Samobor). *Pùn mi jê kùfêr sêga* (Sesvete). *Pun mi te je kufer
(Varaždin)*. *Več mi je pùn kùfêr sêga* (Virje). *Põn mi jê kùfêr sêga* (Vr-
bovec). *Poun kufer mje sega* (Vrhovljan).

šupaļ kak lajt = potpuno šupalj: *Šupaļ kak lajt* (Oborovo).

imeti putra na (v) glavi = biti kriv za nešto, biti umiješan u što: *Imaš putra
na glavi* (Samobor). *Imeti putra v glave* (Veleškovec).

od cajta do cajta = s vremena na vrijeme: *Ud cajta du cajta* (Veleško-
vec).

zadní je cajt = krajnji je čas, ima još malo vremena: *Zadní jê cajt* (Veleš-
kovec).

IV.2. Turcizmi

biti po čijem čefu = nije po volji *komu*, nije onako kako je zamislio: *Ni po
mome čefu* (Zabok).

v tri čoška! = /blaga psovka/: *F tri čoška* (Ivanec). *U trî čõška!* (Križev-
ci). *F trî čõška!* (Raščani). *F tri čoška* (Samobor). *Odi mi u tri čoška*
(Zabok).

IV.3. Romanizmi

iz talijanskoga: **žuti kak cekin** = izrazito žut: *Žoti kak cekin* (Ivanec). *Žut kak cekin* (Samobor). *Žut kak cekin* (Varaždin). *Žouti kaj cekijn* (Vrhovljan).

iz latinskoga: **delati ceremonije** = prenemagati se: *Ne trebaš dielati ceremonije* (Ivanec).

IV.4. Hungarizmi

slatki kak cukor (cukorek) = jako sladak: *Slatka si kaj cukor* (Brezje). *Slatdek si kak cukor* (Oborovo). *Slatko ja ko cukerek* (Rinkovec). *Rūškę su sōšędovę slātķę ko cūkor* (Vrbovec).

IV.5. Anglicizmi

dok rečeš (si rekel, veliš...) **keks** = brzo, u trenu: *Gotovo bo, dok rečeš keks* (Brezje). *Tuo bum napravila dok veliš keks* (Ivanec). *Tō sę dogōdilo dōk si ręķęl ķęks* (Kloštar). *Dōk ręčęš ķęks* (Peteranec). *Dek si rakel keks* (Rinkovec). *Dok si rekel keks* (Samobor). *Dōk ręčęš ķęks* (Sesvete). *Dok veliš keks* (Varaždin). *Dok si rekel keks* (Varaždin). *Dok si ręķel keks* (Veleškovec). *Dōk si ręķel ķęks* (Virje). *Dok si ręķęl ķęks, vęč ję nęstal* (Vrbovec). *Duk si reko keks* (Vrhovljan).

Posuđenice su u kajkavskoj kao i uopće u hrvatskoj dijalektnoj frazeologiji česte. One su se adaptirale, kako na fonološkom tako i na morfološkom planu. Na specifičan su način obogatile tu frazeologiju te su i danas u upotrebi.

U prošlosti je kajkavska frazeologija primala dosta leksema i frazema iz drugih sustava, najviše iz njemačkog jezika, od kojih se zajedno s domaćim riječima stvarala nova frazeologija.

Vrijeme aktivnog posuđivanja i iz turskoga, mađarskoga i iz njemačkoga izvora pripada prošlosti. Današnji govornici ne razumiju mnoge od posuđenih sastavnica tih frazema jer ih kao lekseme nemaju u aktivnoj upotrebi²; međutim, ukupno frazeološko značenje još se čuva jer je jedna od karakteristika frazema da žive dulje od svojih izdvojenih sastavnica. Realno je ipak očekivati da će frazeologija s tim elementima, koja se više ne obnavlja, postupno smanjivati svoju uporabu, možda u korist nekih stilističkih vrijednosti.

² Budući da poznavanje toga leksika opada sa svakim naraštajem, te sastavnice kao leksemi postat će u dogledno vrijeme sasvim nerazumljive.

S druge strane kajkavska frazeologija stalno prima, osobito u novije vrijeme, elemente ili cijele frazeme iz hrvatskoga standardnog jezika. Nekajkavski elementi prilagođavali su se i prilagođavaju se fonološkom i morfološkom sustavu primatelja. Stare posuđenice, iako se dobro čuvaju, imaju tendenciju ograničavanja, a nove tendenciju proširivanja svoga broja i uporabe.

Frazeologija čuva staro stanje – konzervativna je, ali je i podložna promjenama. Unatoč inovacijama koje nastaju razvojem samoga sustava i onima nastalim posuđivanjem iz drugih sustava, dijalektne karakteristike pojedinoga govora čuvaju se u frazemima u većoj mjeri nego u drugim dijelovima govora.

Literatura:

- ANIĆ, V.; D. BROZOVIĆ RONČEVIĆ; I. GOLDSTEIN; LJ. JOJIĆ; R. MATASOVIĆ; I. PRANJKOVIĆ 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi liber.
- ANIĆ, VLADIMIR 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
- BOGOVIĆ, SANJA 1996. Frazeologija grobničkih govora. *Grobnički zbornik*, Rijeka, 341–362.
- BROZOVIĆ, DALIBOR; PAVLE IVIĆ 1988. *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Izvadak iz 2. izdanja Enciklopedije Jugoslavije. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža”.
- BROZOVIĆ, DALIBOR 1960. O genetskim i strukturalnim kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrpskih dijalekata. *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, III, Novi Sad, 68–88.
- FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA 1986. Neke odrednice kolokvijalnog frazeologizma. *Strani jezici*, 2, 98–103.
- FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF press.
- FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA i dr. 2006. *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Zagreb: Knjigra.
- FRANČIĆ, ANDELA 1997. Iz frazeologije međimurske kajkavštine. *Riječ*, 1, Rijeka, 7–13.
- HERMAN, JOSIP 1973. Prilog poznavanju leksičkoga blaga u govoru Virja (Podravina). *Filologija*, 7, 73–99.
- HRNJAK, ANITA 2002. O mogućnosti konceptualne i / ili tematske organizacije i obrade frazeologije. *Filologija*, 36–37, 189–200.
- HUDEČEK, LANA; MILICA MIHALJEVIĆ 1997. Neka pitanja obrade frazema u općem hrvatskom rječniku. *Riječ*, 1, Rijeka, 75–82.
- IVIR, VLADIMIR 1992–1993. Kolokacije i leksičko značenje. *Filologija*, 20–21, 181–189.

- IVŠIĆ, STJEPAN 1936. Jezik Hrvata kajkavaca. *Ljetopis JAZU*, 48, 47–88.
- JERNEJ, JOSIP 1992–1993. O klasifikaciji frazema. *Filologija*, 20–21, 191–197.
- KALINSKI, IVO 1994. Vrbovečki kajkavski govor. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 20, 105–113.
- LIPLJIN, TOMISLAV 2002. *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Varaždin: Garestin.
- LONČARIĆ, MIJO 1986. Bilogorski kajkavski govori. *Rasprave Zavoda za jezik*, 12, Zagreb.
- LONČARIĆ, MIJO 1991. Galovićeva i današnja peteranska kajkavština. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 17, 47–63.
- LONČARIĆ, MIJO 1996. *Kajkavsko narječje*, Zagreb: Školska knjiga.
- MARESIĆ, JELA 1992. Fonološki i morfološki opis govora Podravske Sesvete. *Rad HAZU*, 446, Zagreb, 71–92.
- MARESIĆ, JELA 1993. O jednom kajkavskom frazemu. *Suvremena lingvistika*, 35–36, 155–158.
- MARESIĆ, JELA 1994. Frazemi u govoru Kloštra Podravske, *Kaj*, 2–3, 24–26.
- MARESIĆ, JELA 1994. Iz frazeologije govora Podravske Sesvete, *Fluminensia*, 1–2, 95–98.
- MARESIĆ, JELA 1995. Mali frazeološki rječnik govora Podravske Sesvete. *Podravske zbornik*, 21, Koprivnica, 219–236.
- MARESIĆ, JELA 1996. Rječnik govora Podravske Sesvete. *Filologija*, 27, 153–228.
- MARESIĆ, JELA 2003. Kajkavska dijalekatna leksikografija. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 29, 391–406.
- MARESIĆ, JELA 2003. Leksikografska obrada frazema u kajkavskim dijalekatnim rječnicima. *Riječ*, 2, Rijeka, 31–38.
- MARESIĆ, JELA 2007. Odabir leksikografske građe u kajkavskim dijalekatnim rječnicima. *Kaj*, 3, Zagreb, 69–78.
- MARESIĆ, JELA; SANJA VULIĆ 1998. Frazemi u rječnicima izvornih čakavskih i izvornih kajkavskih govora. *Filologija*, 30–31, 395–402.
- MARESIĆ, JELA; MIRA MENAC-MIHALIĆ 2008. *Frazeologija križevačko-podravske kajkavske govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- MATEŠIĆ, JOSIP 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- MATEŠIĆ, JOSIP 1995. Frazeologija i dijalektologija. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 9, Zagreb, 83–88.
- MATKOVIĆ, DINKO 2004. *Rječnik frazema i poslovice govora Vrboške na otoku Hvaru*. Jelsa: Ogranak Matice hrvatske.

- MELVINGER, JASNA 1984.–1985. Frazeološki parovi riječi. *Jezik*, 31, 107–117.
- MENAC, ANTICA 2007. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
- MENAC, ANTICA; ŽELJKA FINK-ARSOVSKI; RADOMIR VENTURIN 2003. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 1998. Izrazi za 'malo' u čakavskim rječnicima. *Filologija*, 30–31, 267–271.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 2000. Frazemi s nazivima kukaca u hrvatskim govorima. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, XXVI, 179–195.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 2002. Problemi izrade višedijalektnoga frazeološkog rječnika. *Filologija*, 38–39, 49–55.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj : s rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Školska knjiga.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 2006. Projekt „Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije“. *Diachronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah*, Zora, 41, Maribor, 360–365.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 2007. Frazeologija i dialektologija v Horvatii. *Frazeologija v jezikoslovlju in drugih vedah*. Erika Kržišnik, Wolfgang Eismann (ur.). Ljubljana, 593–604.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 2007. O nekim hrvatskim dijalektnim frazemima sa zonomskom sastavnicom. *Kulturni bestijarij*. Hrvatska sveučilišna naklada, 389–400.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA; ANTICA MENAC 2011. *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- MOGUŠ, MILAN 1990. O Marulićevoj frazeologiji u „Juditi“. *Wiener slavistisches Jahrbuch*, 8, Wien, 157–161.
- MUHVIĆ-DIMANOVSKI, VESNA 1992–1993. Neki problemi prezentacije frazeologizama u frazeološkim i općim rječnicima. *Filologija*, 20–21, 323–329.
- PETROVIĆ, BERNARDINA 1997. O frazeologiji Josipa Kozarca. *Riječ*, 1, Rijeka, 88–106.
- POPOVIĆ, MILENKO 1980. O frazemu i zamjenljivosti njegovih elemenata. *Iz frazeološke problematike*. Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta, Zagreb, 47–55.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1880–1976. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 24 sv.
- Rječnik hrvatskoga jezika* 2000. Zagreb: LZ Miroslav Krleža i Školska knjiga.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* 1984.–2005. Sv. 1–10 (A – poniznomolben). Zagreb: JAZU (HAZU) i Zavod za jezik IFF (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje).

- SAMARDŽIJA, MARKO 1995. *Leksikologija hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- ŠOJAT, ANTUN 1981. Virje, *Fonološki opisi*. Posebna izdanja ANUBiH, LV/9, Sarajevo, 337–342.
- ŠOJAT, ANTUN 1982. Turopoljski govori. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 6, Zagreb, 317–496.
- TAFRA, BRANKA 2005. *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga.
- TURK, MARIJA 1997. Prilog proučavanju čakavske frazeologije (na građi iz krčkih govora). *Suvremena lingvistika*, 43–44, 313–324.
- TURK, MARIJA 1998. Frazeologija krčkih govora. *Govori otoka Krka*, Rijeka, 263–298.
- VAJS, NADA; VESNA ZEČEVIĆ 1994. Frazeologija u *Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. *Filologija*, 22–23, 175–184.
- VAJS, NADA; VESNA ZEČEVIĆ 1995. Glagolske lokucije u hrvatskom kajkavskom književnom jeziku. *Filologija*, 24–25, 363–372.
- ZEČEVIĆ, VESNA 1992. Iz kajkavske morfologije (o DL sg. im. ž. roda). *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 18, 259–266.
- ZEČEVIĆ, VESNA 1993. *Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu*. Zagreb: Zavod za hrvatski jezik.

Kajkavian phraseology

Abstract

Kajkavian phrasemes in their composition and structure do not differ fundamentally from the phrasemes in the Croatian standard language. Phonetical, phonological, morphological, syntactic and other variants can be found in the phraseology of particular Kajkavian speeches, along with a rich phraseological synonymy, antonymy, homonymy and polysemy. The dialectal Kajkavian is a phraseology of open type, renewing itself with units from different sources, among others by borrowing. On one hand it preserves the old state – being conservative as phraseology in general tends to be – while on the other hand it is susceptible to change. In this phraseology new idioms appear easily, while at the same time old ones undergo different innovations.

Ključne riječi: kajkavska frazeologija, fonološke, morfološke inačice

Key words: Kajkavian phraseology, phonological, morphological variants

